

DOI: 10.4467/29567610PIB.26.005.23477

dr Rafał Guzowski

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego

ORCID: 0009-0006-3710-4972

rafal.guzowski@wskz.pl

POZA MARGINESEM BAZY DANYCH. ANATOMIA SYSTEMOWEJ BEZRADNOŚCI I MANIPULACJI W OBLICZU ZAGINIĘĆ NA PRZYKŁADZIE HISZPANII I MEKSYKU

BEYOND THE MARGINS OF THE DATABASE. AN ANATOMY OF SYSTEMIC HELPLESSNESS AND MANIPULATION IN THE FACE OF DISAPPEARANCES, AS ILLUSTRATED BY THE CASES OF SPAIN AND MEXICO

Streszczenie

Niniejszy artykuł stanowi analizę porównawczą mechanizmów instytucjonalnego zarządzania zjawiskiem zaginięć osób w Hiszpanii i Meksyku. Autor poddaje krytycznej refleksji rzetelność państwowych systemów ewidencji, wskazując na procesy „statystycznego wymazywania” ofiar oraz tworzenia stref systemowej niewidzialności. W kontekście Hiszpanii omówiono paradygmat wysokiej skuteczności systemu PDyRH, konfrontując go z fenomenem „nekrogranic” (*necrofronteras*), gdzie zaniechania proceduralne i brak integracji baz DNA czynią zaginionych migrantów podmiotami pozaustrojowymi. Analiza przypadku meksykańskiego ogniskuje się wokół kryzysu zaufania wywołanego przez *Estrategia Nacional de Búsqueda Generalizada* – strategię interpretowaną jako polityczne narzędzie redukcji skali problemu poprzez manipulację rejestrami. Artykuł dowodzi, że w obu systemach, mimo odmiennych uwarunkowań politycznych, dochodzi do dehumanizacji ofiar poprzez ich sprowadzanie do ról biurokratycznych lub statystycznych. Praca konkluduje, iż skuteczna walka ze zjawiskiem zaginięć wymaga przejścia od optymalizacji technokratycznej ku pełnej transparentności i uznaniu podmiotowości osób zaginionych, niezależnie od ich statusu prawnego czy narodowości.

Słowa kluczowe: zniknięcie systemowe, nekrofronty, biopolityka danych, luka zaufania instytucjonalnego, bariery w identyfikacji kryminalistycznej

Abstract

This article presents a comparative analysis of the institutional management mechanisms regarding the phenomenon of missing persons in Spain and Mexico. The author offers a critical reflection on the reliability of state record-keeping systems, highlighting processes of the “statistical erasure” of victims and the creation of zones of systemic invisibility. In the Spanish context, the paradigm of the PDyRH system’s high efficiency is discussed and confronted with the phenomenon of “necrofrontiers” (*necrofronteras*), where procedural omissions and the lack of DNA database integration render missing migrants extra-systemic entities. The analysis of the Mexican case focuses on the crisis of trust triggered by the *Estrategia Nacional de Búsqueda Generalizada* – a strategy interpreted as a political tool for reducing the scale of the problem through register manipulation. The article argues that in both systems, despite differing political conditions, the dehumanization of victims occurs by reducing them to bureaucratic or statistical roles. The study concludes that an effective struggle against the phenomenon of disappearances requires a transition from technocratic optimization toward full transparency and the recognition of the subjectivity of missing persons, regardless of their legal status or nationality.

Keywords: Systemic disappearance, Necrofrontiers, Data biopolitics, Institutional trust gap, Forensic identification barriers

Wprowadzenie

Zjawisko zaginięć osób stanowi jedno z najtrudniejszych wyzwań dla współczesnych systemów bezpieczeństwa wewnętrznego, łącząc w sobie aspekty kryminalistyczne, prawne oraz humanitarne. Niniejszy artykuł podejmuje problematykę funkcjonowania państwowych rejestrów osób zaginionych w Hiszpanii i Meksyku, analizując mechanizmy ich ewidencjonowania oraz poszukiwania.

Wybór Hiszpanii i Meksyku jako przedmiotów analizy porównawczej podyktowany jest chęcią zestawienia dwóch skrajnie odmiennych paradygmatów zarządzania kryzysem zaginięć. Hiszpania reprezentuje model stabilnej demokracji europejskiej o wysokiej, deklarowanej skuteczności operacyjnej na poziomie 95,5%. W tym kontekście problematyka zaginięć ogniskuje się wokół marginalizacji migrantów na tzw. nekrogranicach (*necrofronteras*), gdzie zaniechania proceduralne i brak integracji baz danych czynią z ofiar podmioty pozaustrojowe. Z kolei Meksyk stanowi przykład państwa zmagającego się z przemocą strukturalną i chroniczną niewydolnością instytucjonalną, w którym rzetelność statystyk stała się polem otwartego konfliktu politycznego między rządem a społeczeństwem obywatelskim. Wspólnym mianownikiem dla obu systemów pozostaje proces dehumanizacji ofiar poprzez ich biurokratyczne wymazywanie z rejestrów oraz redukcjonowanie ich podmiotowości do ról statystycznych.

Głównym celem niniejszego opracowania jest analiza porównawcza mechanizmów instytucjonalnego zarządzania zjawiskiem zaginięć oraz wykazanie, w jaki sposób technokratyczne lub polityczne podejście do operacjonalizacji baz danych prowadzi do tworzenia stref systemowej niewidzialności ofiar. W toku analizy podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- W jaki sposób dualizm hiszpańskiego systemu PDyRH wpływa na identyfikację i faktyczną policzalność zaginionych migrantów?
- Czy meksykańska strategia Estrategia Nacional de Búsqueda Generalizada służy realnej optymalizacji poszukiwań, czy stanowi narzędzie politycznej redukcji skali problemu poprzez manipulację rejestrami?

Statystyczny obraz zjawiska zaginięć w Hiszpanii i Meksyku – analiza porównawcza

W Hiszpanii łączna liczba zgłoszeń zaginięć zarejestrowanych w *Sistema de Personas Desaparecidas y Cadáveres y Restos Humanos sin identificar*¹ (PDyRH) od momentu prowadzenia rejestrów wynosi 321 687, z czego 307 332 przypadki zostały rozwiązane, co stanowi 95,5% ogółu zgłoszeń. Wśród zgłoszeń, w których prowadzone jest czynne postępowanie policyjne, znajduje się 7 633 przypadków sklasyfikowanych jako „nieobecność osoby małoletniej”, odnoszących się do dobrowolnych ucieczek nieletnich cudzoziemców. Jednocześnie, w ujęciu ogólnym, 6 722 przypadki pozostają w statusie aktywnym. Zarówno zgłoszenia zakwalifikowane jako nieobecność osoby małoletniej, jak i sprawy pozostające w statusie aktywnym, objęte są policyjnym wpisem o zaginięciu, który jest udostępniany wszystkim państwom obszaru Schengen za pośrednictwem Systemu Informacyjnego Schengen (SIS). Analiza dynamiki zjawiska w 2024 roku wskazuje na wzrost liczby osób zaginionych o 6,0% w porównaniu z 2023 rokiem, przy czym łączna liczba zgłoszeń zarejestrowanych w 2024 roku wyniosła 26 345 przypadków².

Podobnie jak wskazywano w poprzednich raportach³, obserwuje się znaczący poziom nawrotowości zaginięć. Spośród 26 345 zgłoszeń, 11 552 dotyczyły osób, które zginęły jednokrotnie, natomiast pozostałe 14 793 zgło-

¹ Tłum.: Siły i Korpusy Bezpieczeństwa w Systemie Osób Zaginionych oraz Niezidentyfikowanych Zwłok i Szczątków Ludzkich (PDyRH).

² *2025 informe anual personas desaparecidas* (Roczny raport o osobach zaginionych za rok 2025 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Hiszpanii), https://cndes-web.ses.mir.es/publico/Desaparecidos/dam/jcr:62f2fd13-a4e1-4db8-a6f7-23b9057a554a/informe_2025_ACCESIBLE.pdf, s. 29-30 (dostęp: 17.01.2026).

³ Zobacz zestawienie raportów: <https://cndes-web.ses.mir.es/publico/Desaparecidos/Publicaciones.html> (dostęp: 17.01.2026).

szenia odnosiły się do 4 595 osób, które były zgłaszane jako zaginione wielokrotnie, ze średnią 3,2 zgłoszenia na osobę.

Tabela 1. Struktura osób zgłoszonych jako zaginione w Hiszpanii w 2024 roku (N = 16 147)

Kategoria	Podgrupa	Odsetek (%)
Wiek	Osoby dorosłe	50,6
	Osoby nieletnie	49,4
Płeć	Mężczyźni	63
	Kobiety	37
Obywatelstwo	Obywatelstwo hiszpańskie	63,8
	Cudzoziemcy	36,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: 2025 *informe anual personas desaparecidas* (Roczny raport o osobach zaginionych za rok 2025, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Hiszpanii), https://cndes-web.ses.mir.es/publico/Desaparecidos/dam/jcr:62f2fd13-a4e1-4db8-a6f7-23b9057a554a/informe_2025_ACCESIBLE.pdf (dostęp: 15.01.2026).

Zupełnie inaczej rysuje się problem zaginięć w ujęciu statystycznym Meksyku. Według „Krajowego Raportu o Osobach Zaginionych w 2025 roku” mówiącym o sumie zaginięć od 2000 roku, łącznie odnotowano 128 064: w tym: 76,82% stanowią mężczyźni (98 384), 22,85% kobiety (29 258) oraz 0,33% (422 osoby płci „nieokreślonej”). W przypadku tego kraju, po osiągnięciu 100 000 przypadków zaginięć w 2022 r., liczba ta wzrosła o 7,3% w 2023 r., a następnie wzrosła o 6,3% w 2024 r. i o 12% w 2025 r. Co istotne należy zaznaczyć, że to na okres między rokiem 2000 a 16 maja 2025 przypada 90% przypadków zaginięć osób. W samym tylko 2024 roku odnotowano największą liczbę zaginięć: 13 106 zgłoszonych przypadków. Przedział wiekowy, w którym najczęściej odnotowywane są zaginięcia, mieści się w przedziale 25–29 lat.

Analiza statystyczna zjawiska zaginięć w Meksyku ujawnia głęboką asymetrię płciową oraz niepokojącą koncentrację geograficzną i demograficzną. Pięć stanów o najwyższym wskaźniku zaginięć kobiet i dziewcząt – Estado de México, Tamaulipas, Jalisco, Ciudad de México oraz Tabasco – generuje łącznie 49% wszystkich przypadków odnotowywanych w skali kraju. Szczególnie krytycznym aspektem jest profil wiekowy ofiar: grupa między 15. a 19. rokiem życia skupia aż 21% przypadków (przy czym dane za 2024 rok wskazują na trend wzrostowy do poziomu 22%). Tak silna korelacja między wiekiem a ryzykiem zaginięcia sugeruje bezpośredni związek zjawiska z procederem handlu ludźmi (*trata de personas*) oraz eksploatacją seksualną,

co nadaje meksykańskiemu kryzysowi wymiar strukturalnej przemocy uwarunkowanej płcią⁴.

Podczas gdy Hiszpania, jako państwo członkowskie Unii Europejskiej, dysponuje skonsolidowaną architekturą ochrony praw człowieka i transparentnymi standardami równościowymi, co pozwala na skuteczną, publiczną problematyzację przemocy wobec kobiet, sytuacja w Meksyku charakteryzuje się znacznie wyższym stopniem złożoności. W kontekście hiszpańskim zaginięcia są integrowane z oficjalnym dyskursem bezpieczeństwa publicznego, co przekłada się na wysoką responsywność instytucji. Z kolei w Meksyku obserwujemy głęboki paradygmatyczny rozdźwięk między sferą *de iure* a *de facto*.

Strategia „wymazywania” i kryzys zaufania – perspektywa meksykańska

Mimo nowoczesnej legislacji – obejmującej m.in. pionierską typizację⁵ przestępstwa *feminicidio*⁶ oraz wdrożenie mechanizmów takich jak Protocolo Alba (specjalnego protokołu poszukiwań kobiet i dziewcząt) – system ten paraliżowany jest przez chroniczną niewydolność instytucjonalną oraz

⁴ <https://imdhd.org/redlupa/informes-y-analisis/informes-nacionales/informe-nacional-de-personas-desaparecidas-2025/> (dostęp: 17.01.2026).

⁵ W kontekście zaginięć kobiet *feminicidio* ma szczególne znaczenie, ponieważ: wiele zaginięć kończy się odnalezieniem ciał ofiar, początkowa kwalifikacja sprawy jako „zaginięcia” opóźnia działania śledcze.

⁶ *Feminicidio* to termin prawniczy i kryminologiczny odnoszący się do zabójstwa kobiety ze względu na jej płeć, osadzonego w szerszym kontekście systemowej przemocy wobec kobiet oraz strukturalnej nierówności płci: art. 325 w brzmieniu: „Przestępstwo kobietobójstwa popełnia osoba, która pozbawia życie kobiety ze względu na jej płeć” w tym również m.in.: pkt. 2 „Ofiara doznała haniebnych lub poniżających obrażeń lub okaleczeń przed lub po pozbawieniu życia lub aktach nekrofilii”, pkt. 7: „ Ciało ofiary jest wystawione, rzucone, złożone lub wystawione w miejscu publicznym lub (pkt. 8) Sprawca zmusza ofiarę do wykonywania czynności lub pracy albo stosuje wobec niej jakąkolwiek formę wyzysku.” I dalej: Każda osoba, która dopuści się przestępstwa zabójstwa kobiet, zostanie skazana na karę od czterdziestu do sześćdziesięciu lat więzienia i grzywnę w wysokości od pięciuset do tysiąca dniówek. Kara zostanie zwiększona nawet o jedną trzecią, gdy ofiarą jest osoba nieletnia, kobieta w ciąży, starsza lub niepełnosprawna, a także gdy sprawcą jest funkcjonariusz publiczny, który dopuścił się czynu, wykorzystując swoją sytuację. (...) Każdy urzędnik państwowy, który złośliwie lub przez zaniedbanie opóźnia lub utrudnia wymiar sprawiedliwości, podlega karze pozbawienia wolności od trzech do ośmiu lat i grzywnie od pięciuset do tysiąca pięciuset dni, a także zostanie zwolniony i pozbawiony prawa do zajmowania jakiegokolwiek innego stanowiska publicznego, urzędu lub komisji na okres od trzech do dziesięciu lat.” Cyt. za: Federalny Kodeks Karny, Księga druga, Rozdział V, <https://mexico.justia.com/federales/codigos/codigo-penal-federal/libro-segundo/titulo-decimonoveno/capitulo-v/> (dostęp: 17.01.2026).

powszechną bezkarność⁷. Funkcjonowanie organów ścigania w Meksyku jest silnie determinowane przez zakorzenione wzorce patriarchalne i kulturę *machismo*, co często prowadzi do wtórnej wiktyimizacji rodzin oraz bagatelizowania zgłoszeń w kluczowych, pierwszych godzinach poszukiwań. W tej perspektywie, podczas gdy w Hiszpanii media społecznościowe pełnią funkcję pomocniczą wobec sprawnego aparatu państwa, w Meksyku stają się one niezbędnym narzędziem kontrpubliczności, pozwalającym społeczności na omińnięcie niewydolnych struktur państwowych i wywarcie presji na organy, które w innym przypadku pozostawałyby bierne wobec systemowej przemocy.

Próby ujęcia zaginięć przez analizę statystyk wydaje się, zdaniem autora, najbardziej rozsądnym i uzasadnionym krokiem. Jednak bez spojrzenia na problematykę statystyk w szerszym kontekście – choćby politycznym, odnotować należy zmianę metody przeliczania i weryfikacji statystyk związaną z wprowadzeniem *Estrategia Nacional de Búsqueda Generalizada*⁸ (w wolnym tłumaczeniu: „Krajowa strategia powszechnego wyszukiwania”). W połowie 2023 roku rząd prezydenta Andrésa Manuela Lópeza Obradora (AMLO) ogłosił stworzenie nowego spisu zaginionych i przyjęcie nowej metodologii. Oficjalnym celem było „uporządkowanie” rejestru RNPDO, który przekroczył barierę 110 tysięcy osób. Rząd twierdził, że dane są nieaktualne, a wiele osób rzekomo już się odnalazło, tylko nie zostały wykreślone z systemu. Kluczem do „skuteczności” tego spisu nie były ekshumacje, lecz krzyżowanie baz danych, które polegało na weryfikacji nazwisk z list zaginionych z listami osób zaszczepionych na COVID-19, sprowadzania baz podatkowych i zgłoszeń oraz aktywnego opłacania składek ubezpieczeń społecznych. Jeśli w wyniku analizy krzyżowej system wskazywał aktywność danej osoby (po uwzględnieniu daty zaginięcia) urzędnicy – najczęściej pracownicy opieki społecznej, rzadziej policja, uznawali, że taka osoba nie powinna widnieć w systemie osób zaginionych. W celu weryfikacji ostatecznej weryfikacji sprawdzano w miejscu zamieszkania, czy osoba zaginiona powróciła⁹. Z ponad 110 tys.

⁷ To mechanizm operacyjny i normatywny, działający w Meksyku (szczególnie w stanie Guanaajuato), mający na celu szybką koordynację działań między różnymi władzami w celu poszukiwania i odnalezienia zaginionych dziewcząt, nastolatków i kobiet, gdy tylko zostanie zgłoszona ich nieobecność, łącząc siły i zasoby w celu natychmiastowej reakcji. Zobacz: <https://fiscaliasinaloa.mx/index.php/servicios-y-tramites/busqueda-de-personas/protocolo-alba> (dostęp: 17.01.2026).

⁸ Lub *Censo Nacional de Desaparecidos* – Narodowy Spis Osób Zaginionych.

⁹ *Búsqueda Generalizada de personas desaparecidas en la Ciudad de México. Metodología* („Uogólniona metodologia poszukiwań osób zaginionych w Meksyku”), publikacja pochodzi z archiwum stron internetowych serwisu web.archive.org ponieważ dostęp do obecnych danych został wyłączony (źródłowa strona internetowa została wyłączona), <https://busquedageneralizada.gob.mx/assets/docs/20231214-BusqGenCDMX-Metodologi%CC%81a-PUBLICADA.pdf>, s. 8–15 (dostęp: 21.01.2026).

przypadków, za „potwierdzone zaginięcia” uznano jedynie ok. 12 tysięcy (ok. 11%). Pozostałe osoby podzielono na kategorie takie jak: „osoby zlokalizowane”, „osoby z dużą szansą na lokalizację” lub „brak danych do poszukiwań”. Już na przełomie 2024 i 2025 roku w przestrzeni medialnej zaczęły pojawiać się doniesienia o masowych fałszerstwach podpisów w dokumentacji weryfikacyjnej oraz o rażących nieprawidłowościach podczas wizyt terenowych. Pracownicy socjalni, przeprowadzający wywiady w miejscach zamieszkania, arbitralnie uznawali osoby poszukiwane za „zlokalizowane”, mimo iż w rzeczywistości ich los pozostawał nieznan. Mechanizm ten prowadził do statystycznego wygaszania spraw, które faktycznie nie doczekały się rozwiązania¹⁰. Po zmianie władzy, gdy prezydentem Meksyku została Claudia Sheinbaum ogłoszono odejście od spisu „AMLO” na rzecz Platformy Jednolitych Tożsamości i przyznano się tym samym do porażki poprzedniej metodologii.

Sam fakt wprowadzenia nowej metody liczenia osób zaginionych wzbudził wiele kontrowersji w społeczeństwie, wówczas w dyskursie publicznym ukuto termin *la segunda desaparición* – ponowne zniknięcie. Rodziny osób zaginionych twierdziły, że: „zniknęli po raz pierwszy z rąk przestępców, a po raz drugi z rąk państwa” lub „mówili, że jest już za dużo duchów, sprowadźcie je teraz do nas”. Podczas jednego z protestów rodzin zaginionych przed Ministerstwem Spraw Wewnętrznych przedstawiciel odczytał oświadczenie i stwierdził na koniec, że skoro rząd odnalazł już zaginionych to zebrane rodziny przybyły by ich odebrać¹¹.

Analiza porównawcza mechanizmów ewidencjonowania i identyfikacji

Meksykańskie doświadczenia z *Estrategia Nacional de Búsqueda Generalizada* stanowią przestrożę przed przedkładaniem algorytmów nad realne działania terenowe. Hiszpania, dysponując skonsolidowaną architekturą bezpieczeństwa, uniknęła pułapki „statystycznego wymazywania” ofiar, jednak jej system również zmagają się z barierami wydajnościowymi. Problematyka hiszpańska ogniskuje się wokół tzw. „ciemnej liczby” zaginięć historycznych z okresu

¹⁰ Więcej: *Abandonan “censo” de AMLO; anuncian nuevo cómputo de desapariciones* <https://desinformememos.org/abandonan-censo-de-amlo-anuncian-nuevo-computo-de-desapariciones/> oraz *Tiene censo de AMLO otros datos... equivocados* <https://adondevanlosdesaparecidos.org/2024/01/22/tiene-censo-de-amlo-otros-datos-equivocados/> (dostęp: 21.01.2026).

¹¹ *Madres buscadoras protestan contra censo de desaparecidos: “AMLO no los vuelvas a desaparecer* („Matki poszukujące swoich zaginionych bliskich protestują przeciwko spisowi osób zaginionych: „AMLO, nie pozwól, żeby znowu zniknęli” – tłum. autor) <https://www.infobae.com/mexico/2023/12/18/madres-buscadoras-protestan-contra-censo-de-desaparecidos-amlo-no-los-vuelvas-a-desaparecer/> (dostęp: 21.01.2026).

dyktatury oraz rosnącej presji na unifikację baz danych genetycznych, co pokazuje, że nawet w stabilnych demokracjach proces poszukiwań pozostaje w permanentnej fazie optymalizacji.

W przypadku Hiszpanii problem zaginięć będziemy rozpatrywać również z punktu widzenia tzw. policzalności. O ile w 2024 roku przeprowadzono dochodzenia w sprawie 16 147 osób, z czego aż 72% przypadków wyjaśniono w ciągu 7 dni od zgłoszenia, to w starszych zestawieniach wykazywano, że zaledwie ok. 8% spraw przedłuża się powyżej sześciu miesięcy, a tylko 1,54% kończy się tragicznie (śmierć naturalna, wypadek lub przemoc). W Hiszpanii, nawet jeśli sprawa zmienia status administracyjny, ślad w systemie pozostaje aktywny. Policja nadal wykonuje automatyczne porównania (analizy krzyżowe) z bazą odnalezionych zwłok, a informacja o zaginięciu wciąż widnieje w systemie SIS (Schengen)¹². W 2025 roku 52,5% z wszystkich zgłoszonych przypadków (łącznie było zgłoszonych 6 722) stanowią dwie grupy: zaginięci do 17 roku życia (3 068 – 45,64% całości) oraz zaginięci w wieku 65+ (464, co stanowi 6,90% całości)¹³. Fundacja ANAR podaje, że najczęstszymi przyczynami zaginięć wśród niepełnoletnich są: ucieczka lub myśli o ucieczce (57,6%), wydalenie nieletnich z domu (23,7%), porwanie rodzicielskie (12,4%), strata, wypadek i inne (3,8%), nieletni migranci bez opieki (0,6%) oraz porwanie przez osoby trzecie w celach przestępczych (1,9%)¹⁴. Kluczowym komponentem hiszpańskiego systemu poszukiwań są badania genetyczne, których pełna optymalizacja stanowi jedno z najważniejszych wyzwań współczesnej kryminalistyki w tym kraju. Problematyczna pozostaje kwestia pełnej centralizacji bazy profili DNA oraz jej integracji ze scentralizowanym już systemem PDyRH. Ze względu na asymetryczny model terytorialny państwa i autonomię decyzyjną 17 wspólnot autonomicznych (*Comunidades Autónomas*) oraz dwóch miast autonomicznych (Ceuta i Melilla), proces ujednolicania baz danych napotyka bariery proceduralne i techniczne. Brak pełnej kompatybilności systemów międzyregionalnych rzutuje bezpośrednio na efektywność korelacji danych osób zaginionych z rejestrami niezidentyfikowanych szczątków ludzkich (*cadáveres y restos humanos sin identificar*), co w konsekwencji może opóźnić procesy identyfikacyjne o charakterze sądowym.

¹² *Informe Personas Desaparecidas 2000*, Gabinete de Coordinación y Estudios. Secretaría de Estado de Seguridad (*Report o osobach zaginionych 2000*, Biuro Koordynacji i Studiów. Sekretariat Stanu ds. Bezpieczeństwa – tłum. autor), 2020 https://cndes-web.ses.mir.es/publico/Desaparecidos/dam/jcr:1e6082ee-da4a-4cce-a15c-b22e73df1703/Informe_personas_desaparecidas_2020.pdf, s. 18 (dostęp: 21.01.2026).

¹³ *2025 informe anual personas...*, op. cit., s. 51.

¹⁴ <https://www.anar.org/tag/desaparecidos/> (dostęp: 21.01.2026).

Tabela 2. Odsetek zwłok niezidentyfikowanych w relacji do liczby sekcji zwłok

Lata	Sekcje zwłok	Zidentyfikowane	Niezidentyfikowane	% niezidentyfikowane
2018	216	98	118	54,63%
2019	129	65	64	49,61%
2020	133	74	59	44,36%
2021	258	117	141	54,65%
2022	252	184	68	26,98%
2023	417	294	123	29,50%
2024	531	323	208	39,17%
Łącznie	5.646	1.697	3.949	69,97%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *2025 informe anual personas...*, op. cit., s. 62.

Analiza danych wskazuje na systematyczny wzrost liczby sekcji zwłok w latach 2018–2024, ze szczególnym nasileniem po 2021 roku. Jednocześnie udział zwłok niezidentyfikowanych wykazuje znaczną zmienność, osiągając najwyższe wartości w latach 2018 i 2021 (powyżej 54%). W latach 2022–2023 obserwuje się istotny spadek odsetka niezidentyfikowanych zwłok, co może świadczyć o poprawie procedur identyfikacyjnych. W 2024 roku następuje ponowny wzrost liczby bezwzględnej oraz odsetka zwłok niezidentyfikowanych, mimo dalszego wzrostu liczby sekcji. W bazie PDyRH znajduje się kilka tysięcy wpisów dotyczących niezidentyfikowanych szczątków. Istnieje silna korelacja geograficzna między miejscami odnalezienia tych szczątków (Andaluzja, Wyspy Kanaryjskie) a szlakami migracyjnymi¹⁵. Oficjalne statystyki PDyRH często nie obejmują w pełni zaginięć na szlakach morskich (np. Szlak Kanaryjski), ponieważ system opiera się na zgłoszeniach od rodzin, a te w przypadku migrantów często znajdują się poza granicami Hiszpanii.

O ile w Meksyku państwo stworzyło system do „wymazywania” zaginionych z powodów politycznych, o tyle w Hiszpanii państwo czyni migrantów „niewidzialnymi”.

Analiza hiszpańskiego systemu poszukiwań nie może abstrahować od zjawiska tzw. nekrogranic¹⁶ (*necrofronteras*), pojęcia wprowadzonego do

¹⁵ Więcej: *2025 informe anual personas...*, op. cit.

¹⁶ *Monitoreo Derecho a la Vida 2025* („Monitoring Prawa do Życia 2025” – tłum. autor), https://caminandofronteras.org/wp-content/uploads/2025/12/Monitoreo-Derecho-a-la-Vida-2025-ES_Web.pdf, s. 7 (dostęp: 21.01.2026).

Tabela 3. Popularne szlaki migracyjne do Hiszpanii z krajów afrykańskich

Nazwa szlaku	Punkt początkowy	Kierunek/ punkt docelowy	Obszar morski	Charakterystyka i znaczenie
Szlak Cieśniny (Gibraltarskiej)	Północne Maroko	Południowa Hiszpania (Andaluzja)	Cieśnina Gibraltarska	Najkrótsza trasa; silne prądy, intensywny ruch morski; wysoki poziom kontroli
Trasa Alboran	Maroko, Algieria	Południowa Hiszpania (Almería, Murcia)	Morze Alborańskie	Alternatywa dla Cieśniny; aktywna przy wzmożonych kontrolach granicznych
Trasa Wysp Kanaryjskich	Afryka Zachodnia (Mauretania, Senegal, Maroko)	Wyspy Kanaryjskie (Hiszpania)	Ocean Atlantycki	Najdłuższa i najbardziej niebezpieczna; wysoka śmiertelność; zmienna sezonowo
Trasa Algierska	Algieria (rzadziej Tunezja)	Hiszpania (Baleary), południowa Francja	Zachodnie Morze Śródziemne	Mniej nagłaśniana; wykorzystywana także przez obywateli Algierii

Źródło: opracowanie własne na podstawie: 2025 *informe anual personas...*, op. cit., s. 62.

dyskursu przez organizację Caminando Fronteras. Choć oficjalne statystyki MSW (CNDES) wskazują na wysoką skuteczność w lokalizacji obywateli, równolegle funkcjonuje systemowa luka dotycząca migrantów znikających na szlakach morskich. Szczególnym wyzwaniem proceduralnym są tzw. „niewidzialne zaginięcia”, czyli sytuacje, w których jednostki morskie znikają bez pozostawienia jakichkolwiek śladów materialnych. Raport dokumentuje, że w badanym okresie (2024) „zarejestrowano 303 katastrofy morskie, z czego 70 łodzi zginęło wraz ze wszystkimi osobami na pokładzie, nie pozostawiając żadnego śladu”¹⁷. W wymiarze prawnym kluczowe znaczenie ma kwestia jurysdykcji i odpowiedzialności za prowadzenie akcji ratunkowych. Przytaczany raport wskazuje na systemowe zaniechania w obrębie hiszpańskich stref odpowiedzialności ratowniczej (SAR). Autorzy argumentują, że zgony te nie są jedynie wynikiem nieszczęśliwych wypadków, lecz skutkiem konkretnych decyzji politycznych. Problem ten pogłębia się w momencie odnalezienia szczątków ludzkich. Hiszpański aparat państwowy, mimo posiadania zaawansowanej bazy danych PDyRH, wykazuje instytucjonalną bezradność w zakresie identyfikacji ofiar pochodzących z krajów trzecich. Brak transgranicznych protokołów wymiany danych genetycznych powoduje, że odnalezione ciała są grzebane jako anonimowe (NN), co raport definiuje jako formę przemocy

¹⁷ Ibidem, s. 15.

post-mortem. Statystyki te obejmują również grupy szczególnie narażone, co dodatkowo obciąża hiszpański system ochrony praw człowieka. Według danych zawartych w raporcie, wśród ofiar odnotowano 192 kobiety oraz 43 dzieci i nastolatków. Fakt ten podkreśla, że „niewidzialność” zaginięć na granicach nie jest jedynie problemem technicznym, lecz skutkiem zinstytucjonalizowanej bezbronności, która wyklucza migrantów z oficjalnego dyskursu o sukcesach hiszpańskiej policji i służb ratunkowych¹⁸. Co ważne podkreślenia jest fakt, że prawnego punktu widzenia raport podkreśla, że to państwa i systemy kontroli granicznej odpowiadają za zapewnienie prawa do życia i ratowania osób w niebezpieczeństwie, a brak takich działań prowadzi do tych tragedii.

Podsumowanie

Podsumowując powyższą analizę, należy stwierdzić, że hiszpański system poszukiwań funkcjonuje w warunkach głębokiego dualizmu. Wysoka skuteczność aparatu państwowego, manifestująca się wskaźnikiem 95,5% wyjaśnionych spraw, dotyczy niemal wyłącznie stabilnej sfery obywatelskiej, w której procedury identyfikacyjne i bazy danych genetycznych są w pełni operacyjne. Równolegle jednak, na rubieżach państwa, generowana jest „ciemna liczba” ofiar, które ze względu na brak śladów materialnych oraz bariery w transgranicznym przepływie danych, pozostają poza oficjalnym rejestrem sukcesów MSW.

W tym ujęciu, zaginięcia migrantów nie są jedynie problemem technicznym, lecz zjawiskiem o charakterze systemowym, które rzuca wyzwanie definicji „skuteczności” państwa. Podczas gdy Meksyk zмага się z kryzysem zaufania wynikającym z politycznej manipulacji danymi, Hiszpania staje przed wyzwaniem etycznym i proceduralnym: jak włączyć ofiary nekrogranicy do narodowego i europejskiego systemu pamięci oraz identyfikacji, aby ich śmierć przestała być „wiecznym zaginięciem” w próżni administracyjnej.

Przeprowadzona, cząstkowa, analiza porównawcza mechanizmów ewidencjonowania i poszukiwania osób zaginionych w Hiszpanii i Meksyku pozwala na sformułowanie konkluzji dotyczących fundamentalnych różnic w funkcjonowaniu aparatów państwowych w obliczu kryzysów humanitarnych. Badanie ujawniło dwa odmienne paradygmaty dysfunkcji systemowej: model technokratyczny z obszarami strukturalnego wykluczenia (Hiszpania) oraz model politycznej erozji zaufania publicznego (Meksyk). Głównym wnioskiem płynącym z analizy przypadku hiszpańskiego jest stwierdzenie

¹⁸ Ibidem, s. 20–41.

głębokiego dualizmu w obrębie systemu PDyRH. Wysoka skuteczność operacyjna, deklarowana na poziomie 95,5%, okazuje się kategorią selektywną, legitymizowaną sprawnością procedur w sprawach dotyczących obywateli i rezydentów, przy jednoczesnym generowaniu „statystycznej próżni” wobec ofiar tzw. nekrogranic (*necrofronteras*). Brak interoperacyjności baz DNA pomiędzy 17 wspólnotami autonomicznymi oraz niedostatek transgranicznych protokołów identyfikacyjnych sprawiają, że zaginięcia migrantów – mimo ich wysokiej częstotliwości i tragicznych skutków – nie są w pełni inkorporowane do narodowego paradygmatu sukcesu instytucjonalnego. Z kolei przypadek meksykański stanowi egzemplifikację instrumentalizacji statystyki w celach politycznych. Strategia *Estrategia Nacional de Búsqueda Generalizada* została zidentyfikowana nie jako narzędzie optymalizacji kryminalistycznej, lecz jako mechanizm biurokratycznej redukcji skali problemu. Działania te doprowadziły do trwałego rozpadu relacji na linii państwo–społeczeństwo, spychając ciężar poszukiwań na oddolne ruchy wspólnotowe, działające w kontrze do oficjalnych narracji rządowych.

Dalszy rozwój systemów poszukiwawczych w obu krajach wymaga podjęcia odmiennych, lecz równie kluczowych wyzwań:

1. W systemie hiszpańskim priorytetem pozostaje eliminacja barier w dostępie do badań genetycznych i włączenie ofiar migracji do ujednoczonej architektury danych, co pozwoli na zakończenie zjawiska „wiecznych zaginięć” (*desapariciones perpetuas*).
2. W systemie meksykańskim niezbędną jest odbudowa transparentności Krajowego Rejestru (RNPDNO) poprzez poddanie go niezależnemu nadzorowi społecznemu oraz rezygnacja z metodologii zmierzającej do statystycznego wymazywania ofiar.

Konkludując, skuteczne zarządzanie zjawiskiem zaginięć we współczesnym państwie wymaga przejścia od technokratycznej „statystyki zamknięć” ku paradygmatowi „statystyki prawdy”. Wyzwaniem dla przyszłych badań pozostaje monitorowanie, w jakim stopniu cyfryzacja i automatyzacja procesów weryfikacyjnych będą służyć humanizacji poszukiwań, a w jakim staną się nowymi narzędziami systemowego wykluczenia osób znajdujących się na marginesie oficjalnych baz danych.

Bibliografia

- Adónde van los desaparecidos, *Tiene censo de AMLO otros datos... equivocados*, 2024, <https://adondevanlosdesaparecidos.org/2024/01/22/tiene-censo-de-amlo-otros-datos-equivocados/>.
- Aristegui Noticias, *Familias buscan amparo ante desaparecidos 'borrados' del nuevo registro nacional*, 2023, <https://aristeguinioticias.com/2212/mexico/familias-buscan-amparo-ante-desaparecidos-borrados-del-nuevo-registro-nacional/>.
- Caminando Fronteras, *Monitoreo Derecho a la Vida 2025*, Raport organizacji, grudzień 2025, https://caminandofronteras.org/wp-content/uploads/2025/12/Monitoreo-Derecho-a-la-Vida-2025-ES_Web.pdf.
- Centro Nacional de Desaparecidos (CNDES), *Informe Anual Personas Desaparecidas 2025*, Ministerio del Interior, Gobierno de España, 2025, <https://cndes-web.ses.mir.es/publico/Desaparecidos/Detalle-Noticia?noticia=Informe-y-familias>.
- Comisión Nacional de Búsqueda (CNB), *Estrategia Nacional de Búsqueda Generalizada: Metodología y resultados*, Gobierno de México, 2023.
- EL PAÍS México, *Un centenar de colectivos rechaza la reforma a la ley de personas desaparecidas en México*, 2023, <https://elpais.com/mexico/2025-06-26/un-centenar-de-colectivos-rechaza-la-reforma-a-la-ley-de-personas-desaparecidas-en-mexico.html>.
- Fundación ANAR, *Estudio sobre desapariciones de menores en España. Datos y perfiles*, Madrid, 2024.
- Infobae México, *Madres buscadoras protestan contra censo: AMLO no los vuelvas a desaparecer*, 2023, <https://www.infobae.com/mexico/2023/12/18/madres-buscadoras-protestan-contra-censo-de-desaparecidos-amlo-no-los-vuelvas-a-desaparecer/>.
- IOM (International Organization for Migration), *Missing Migrants Project: Western Mediterranean and Atlantic Routes*, 2024, <https://missingmigrants.iom.int/>.
- Ley de Memoria Democrática, *Boletín Oficial del Estado (BOE)*, España, 2022.
- Ley General en Materia de Desaparición Forzada de Personas, Desaparición Cometida por Particulares i del Sistema Nacional de Búsqueda de Personas, *Diario Oficial de la Federación (DOF)*, México, reforma 2023.
- Movimiento por Nuestros Desaparecidos en México (MovNDMx), *Noticias y comunicados técnicos sobre la búsqueda de personas*, 2024, <https://memoriamndm.org/noticias/>.
- QSDglobal (Fundación Quién Sabe Dónde), *Observatorio de Desaparecidos: Datos y sensibilización*, 2024, <https://www.qsdglobal.com/>.
- Secretariado Ejecutivo del Sistema Nacional de Seguridad Pública, *Registro Nacional de Personas Desaparecidas y No Localizadas (RNPdNO)*, México, 2024.
- The Border Graves Investigation, *Unidentified migrant graves in Southern Europe*, 2024, <https://www.unbias-the-news.org/the-border-graves-investigation/>.